

عاطفه عابدینی، فوق تخصص ریه و رئیس اورژانس بیمارستان مسیح دانشوری در گفت و گو با «فرهیختگان»:

با داروی ایرانی کرونا را درمان می‌کنیم

شنیدن آخرین اخبار و تحولات در ارتباط با ویروس کرونا و واکنش‌های تولیدشده برای مقابله و پیشگیری از آن به علاوه اطلاع از جهش‌های جدید این بیماری این روزها شاید تکراری به نظر برسد، منتها آن قدر سرعت تحولات و تغییرات بالاست که هنوز هم بعد از چندین ماهه نمی‌توان ادعا کرد که کرونا را شناخته و راهکار مقابله و مواجهه با آن را یاد گرفته‌ایم. به همین خاطر و در ادامه پرونده‌های متعددی که در رابطه با کرونا تهیه کردیم، گفت‌وگویی با عاطفه عابدینی، فوق تخصص ریه و رئیس اورژانس بیمارستان مسیح دانشوری انجام دادیم تا شاید نکات ارائه‌شده تصویر دقیق‌تری از آنچه کرونا بر سر ما و جهان آورده است، ارائه کنیم. در ادامه این گفت‌وگو را بخوانید.

در ارتباط با خود ویروس کرونا خیلی صحبت شده است و اطلاعات زیادی وجود دارد. به عنوان سوال اول، در ارتباط با جهش‌های جدید این ویروس که این روزها حساسی خیرساز شده و نگرانی‌های جدی را در دنیا ایجاد کرده است، توضیح بدهید.

درواقع ویروس کرونا همانند ویروس‌های دیگر با توجه به اینکه هوشمند است و می‌خواهد خود را از سیستم ایمنی بیماران، افراد و انسان‌ها مخفی کند، در رفتار خود تغییراتی ایجاد می‌کند. الان چند نوع تغییر را در این ویروس شاهد هستیم. یکی نوع انگلیسی است، یک نوع آفریقایی است و حتی در گوشه و کنار شنیدیم. موتاسیون‌های جدیدی مثل آن نوع برزیلی وجود دارد. در یک ویروس موتاسیون ایجاد شدن مساله جدید علمی نیست. واقعیت این است چرا هر سال واکنش آنفلوآنزا را تکرار می‌کنیم؟ چرا هر سال این واکنش را به بیماران خود تزریق می‌کنیم؟ برای اینکه آنفلوآنزا هم همین‌طور است. هر سال دچار موتاسیون می‌شود و این تغییر می‌کند. این خاصیت ویروس‌هاست که موتاسیون ایجاد کنند تا از سیستم ایمنی فرار کنند. الان هم همین‌طور است. کرونا از ابتدا یک ماهیت RNA ویروس داشت که پروتئین‌های مختلفی را ایجاد می‌کرد، سنتز می‌کرد و این پروتئین‌ها باعث دردسر و به هم ریختن سلول‌های ایمنی و سلول‌های طبیعی بدن می‌شد. الان با توجه به اینکه می‌توان گفت یک سال است که در دنیا این ویروس شناخته شده و وجود دارد، این غیرطبیعی نیست که ویروس خود را دچار یک سری تغییراتی کند که بتواند از سیستم ایمنی افراد فرار کند. این تغییرات در جهت این است که ویروس راحت‌تر وارد بدن انسان شود و راحت‌تر شیوع یابد؛ یعنی خاصیت خوشه‌ای آن افزایش یابد و بتواند افراد بیشتری را مبتلا کند و شاید ممکن باشد در برخی موارد موتاسیون‌ها (البته هنوز این ثابت‌شده نیست) شدت بیماری و مرگ‌ومیر ناشی از آن بیماری هم بیشتر شده باشد که این سیر طبیعی همه ویروس‌هاست و می‌تواند اتفاق بیفتد. این که علم ما نسبت به این امر چقدر است و چقدر این موتاسیون‌ها شناخته شده است، کلاً با توجه به اینکه نظام شناسایی توالی ژن ویروس همه جا انجام نمی‌شود و در دسترس همه نیست، شاید هنوز نتوانسته‌ایم موتاسیون‌هایی که شاید مختص ایران باشد یا از جاهای دیگر وارد شده باشد، خیلی دقیق درباره آن بدانیم. فقط در مورد موتاسیون نوع انگلیسی توانسته‌ایم چند مورد را شناسایی کنیم. واقعیت این است که این بدین معنا نیست که دوباره بیماری ناشناخته خواهد شد. بدین معناست که احتمالاً باید موتاسیون‌های ویروس را بشناسیم و راه‌های پیشگیری را نسبت به این امر بیشتر کنیم. کمالاتیکه در انگلیس می‌بینید با توجه به اینکه این ویروس شناخته شد و نوعی موتاسیون پیدا کرد که شدت انتقال افزایش یابد ناگهان همه‌گیری خارج از کنترل در انگلیس اتفاق افتاد. این باید زنگ خطری برای همه کشورها باشد که روش‌های پیشگیری را از بین نبرند و همین‌طور باقی بمانند، چون ممکن است این ویروس به نوع جدیدتری تبدیل شود و به‌نوعی شود که روش انتقال را افزایش دهد و اگر قبلاً از هر یک نفر بیمار ممکن بود ۷ نفر مبتلا شوند، الان یکبار از یک بیمار ۲۰ نفر مبتلا می‌شوند. این روش‌های پیشگیری را پررنگ‌تر می‌کند و محدود کردن فواصل انسانی و ماسک زدن و شستن دست‌ها باید تقویت شود. این که اگر کسی دچار موتاسیون‌های جدید می‌شود بیماری

کشنده‌تر است یا شدیدتر است را نمی‌توان الان بازگو کرد که بگوییم روش درمان معمول را در مورد موتاسیون‌ها باید تغییرات اساسی دهیم. هنوز در این خصوص هیچ اطلاعاتی در دست نیست و در چند مطالعه‌ای که روی این امر انجام شده، نمی‌توان به‌طور حتم گفت مرگ‌ومیر را بیشتر کرده اما این را می‌توان به قاطع بیان کرد که تعداد افراد مبتلا از یک فرد بیمار را قطعاً بیشتر می‌کند.

با این تفاسیر واکنش‌هایی که تولید شده و می‌شوند تا چه حد در برابر کرونا و جهش‌ها و تغییرات آن ایمن هستند؟ می‌توان به این واکنش‌ها با هر نوع از تکنولوژی تولید امیدوار بود؟

انواع و اقسام واکنش‌های مختلف را چه در سطح دنیا و چه در ایران داریم. در ایران هم خوشبختانه خیلی خوب است که روی قضیه واکنش‌ها کار شده و این جای امیدواری است و می‌خواهم این را بیماران ما بدانند. اوایل کرونا به یاد دارم در اسفند و فروردین هیچ‌یک از داروهایی که الان مورد استفاده است، ایرانی‌اش را نداشتیم. این امر طبیعی بود چون این ویروس جدیدی بود و درمان آن جدید. صنعت داروسازی ما قبلاً این داروها را نداشت. این یک مساله جدیدی برای صنعت داروسازی کشور بود. می‌خواهم این را با غرور بیان کنم که تمام داروهایی که الان برای درمان کرونا استفاده می‌کنیم، ایرانی است. من مسئول بخش مراقبت‌های ویژه اورژانس کرونا هستم. یک بخش ۳۰ تخته را کنترل می‌کنیم و از ابتدای شیوع این بیماری ما بیماران کرونایی را پذیرش می‌کنیم و تا الان ادامه دارد. نه این بخش بسته شده و نه تعداد کاهش یافته است. همیشه سرویس‌دهی به بیماران را داریم. الان باعث افتخار است که این رایبان کنم تمام داروهایی که در بخش برای کرونا استفاده می‌کنیم از نوع ایرانی ساخته شده است. من داروهای ایرانی را استفاده می‌کنم. وقتی در فروردین می‌خواستیم برای بیمار دارو بنویسیم، نمی‌دانستیم باید به او بگوییم کجا این دارو را تهیه کند. به یاد دارید چقدر بازار آزاد داشتیم و به روش‌های عجیب مردم باید دارو را با قیمت‌های بالا تهیه می‌کردند. الان کجای این امر هستیم که الان داروهای ایرانی را داریم. وزارت بهداشت اینها را بیمه کرده و با حداقل قیمت به بیماران عرضه می‌کند و اثردهی آن نیز همانند داروهایی است که ما در آن زمان استفاده می‌کردیم کمالاتیکه ما همیشه نگران مصرف داروهای تقلبی بودیم چون باید از جایی تهیه می‌شد که مشخص نبود چه دارویی است. الان می‌دانیم همه چیز را به‌صورت تقلبی می‌سازند. واقعیت این است که با کد استاندارد ایرانی و با مجوز وزارت بهداشت این داروها همچون رمدیسیور، فاپیپیراویر و... استفاده می‌شود. همه اینها ایرانی است و اثردهی اینها را شاهد هستیم. من می‌خواهم همین نگاه را به واکنش هم داشته باشیم. یک سری کشورها زودتر از ما دچار اپیدمی کرونا شدند. این خیلی طبیعی است که آنها زودتر از ما وارد قضیه صنعت دارو و صنعت واکنش‌سازی شدند، چون دیرتر اپیدمی این بیماری را در کشور داشتیم. واکنش‌ها کلاً انواع مختلفی دارند. نه در مورد کرونا بلکه درباره همه ویروس‌ها برخی واکنش‌ها یک ویروس ضعیف‌شده‌اند، برخی واکنش‌ها ویروس کشته‌شده‌اند، برخی واکنش‌ها پروتئینی از آن ویروس هستند. نسل جدید واکنش‌ها و آنچه در خصوص مدرنا و فایزر می‌شنویم این است که mRNA هستند یعنی یک پیام‌رسان RNA است که نسل

اینها جدید است. واقعیت این است که برای اولین بار است که از این روش در صنعت واکنش‌سازی ویروس‌ها استفاده می‌کنیم. به‌عنوان مثال بیان می‌کنم که درباره فلج اطفال سالیان سال است که این واکنش را استفاده می‌کنیم. از بچگی واکنسیناسیون فلج اطفال را داشتیم. این یا ویروس ضعیف‌شده یا ویروس کشته‌شده است. در مورد mRNA ویروس‌ها که صنعت جدید واکنش‌سازی است، خیلی نواست و این استفاده می‌شود. ما در ایران حتی دسترسی به این نوع تکنولوژی جدید واکنش‌سازی را داریم، یعنی فکر نکنید اگر در ایران روی صنعت‌های مختلف واکنش‌سازی حرف می‌زنیم فقط درباره همین واکنسینی است که به مرحله بالینی رسیده و با ویروس ضعیف‌شده یا کشته‌شده است. ما دسترسی به صنعت mRNA ویروس هم در ایران داریم ولی مسلمانان را با وسواس بیشتر و مجوز محکم‌تر و با یک دقت بیشتری باید وارد بازار کنیم. کلاً این نسل واکنش‌سازی نه در ایران بلکه در همه دنیا جدید است. هنوز ما خیلی از عوارض این را نمی‌دانیم. ما از واکنش چه انتظاری داریم؟ ما از واکنش انتظار داریم که بدن فرد و سیستم ایمنی را به نحوی تحریک کند که اگر با ویروس واقعی مواجه پیدا کرد یک پاسخ ایمنی مناسبی بدهد که فرد بتواند بیماری محدودتری بگیرد. این توقع ما از واکنش است. توقع ما از واکنش این نباید باشد که فکر کنیم که فردا قرار شد واکنسیناسیون را انجام دهیم، پیشگیری را نداشته باشیم یا ماسک نزنیم و همه‌جا دور هم جمع شویم. این چنین نیست. این رفتارها باز هم می‌تواند انتقال بیماری دهد ولی واکنش می‌تواند شدت بیماری را کمتر کند، اگر موفق باشد. نگرانی‌هایی که درباره واکنش‌های نسل جدید mRNA وجود دارد قابل توجه است چون هنوز عملکرد یک‌سری از این واکنش‌ها را در سالیان سال در بدن نمی‌دانیم و واقعیت این است که تمام مجوزهای بهداشتی هم چه در کشورهای مختلف داده می‌شود یا در ایران، مجوزهایی است که در مواقع اضطراری و اورژانسی به آنها مجوز داده شده است. یک جست‌وجویی درباره واکنش در اینترنت داشته باشیم، مجوز مصرف در زمان اورژانسی اپیدمی کرونا را پیدا کرده‌اند. این بدین معنا نیست که اگر این شرایط آرام بود و اگر الان شیوع کرونا نداشتیم به این زودی به اینها مجوز داده می‌شد چون هنوز عوارض خیلی از اینها را نمی‌دانیم. خبر جدیدی آمده است که در نروژ ۲۳ نفر به‌خاطر عوارض واکنش فوت کرده‌اند. یعنی هنوز عوارض این واکنش‌ها، حساسیت آدم‌ها به واکنش را نمی‌دانیم. این نادانسته‌هایی است که مسلمانان تحقیقات بالینی و گذشت زمان برای ما مشخص خواهد کرد ولی به یاد داشته باشیم واکنش اگر قرار باشد به جامعه ما برای کنترل بیماری کمک کند و این که بیماری ضعیف‌تر شود و مرگ‌ومیر ناشی از بیماری را کم کند، این نکته بسیار مهم است. ان‌شاءالله بعد از کسب استانداردهای لازم واکنش ایرانی وارد بازار شد یا واکنش خارجی، به هر منبعی که مورد وثوق سیاستمداران و دولتمردان ما و وزارت بهداشت است، وارد شود؛ مهم این است که نگرانی دولتمردان در مورد سلامت مردم بسیار اهمیت دارد چون مسلمانان اگر در مورد واکنسینی که قرار است روی کدینگ ژنتیک اثر بگذارد قطعاً از یک منبع داخلی که همه چیز آن تحت کنترل کشور است، تهیه کنید نه جایی که حتی مطالعه ژنوم آن افراد را نمی‌دانید و اساس آن را نمی‌دانید و مسلمانان اینها با هم فرق دارد و قطعاً به تولید و دانشمندان داخلی

خود در مورد واکنش‌هایی که روی ژنوم ممکن است اثر بگذارند، بیشتر اعتماد داریم. اگر قرار باشد واکنش را به عنوان کم کردن عارضه و مرگ‌ومیر کرونا در ایران داشته باشیم قطعاً باید همه دست‌به‌دست هم بدهیم و این را استفاده کنیم تا بتوانیم مرگ‌ومیر را کاهش دهیم و هم بتوانیم کنترل بیماری را انجام دهیم. به‌رحال شاهد هستیم در همه دنیا اگر واکنش یک‌سری عوارض دارد ولی تصمیم‌گیری شده برای کنترل بیماری در جمعیت استفاده شود. قطعاً ایران هم چون دانش این را دارد و ما که در این فیلد علمی هستیم، می‌دانیم ایران دانش این امر را دارد، برای اینکه هم تولید کند و هم تحقیق کند کدام واکنش تأثیربخشی مناسب بدون عوارض یا با کمترین عارضه باشد، باید به این امر اطمینان و اعتماد کنیم و مصرف واکنش را انجام دهیم.

به نظر شما علت تاخیر ایران در شروع پروسه تولید واکنش چه بود؟ تا یک جایی بحث ایمنی گله‌ای را پیش گرفتیم. یکی از دلایلی که شاید این واکنش تاخیر داشت سوای اینکه در کشور ما کرونا دیرتر آمد، مدل سیاستی بود که در مواجهه با کرونا پیش گرفتیم. خیلی عنوان می‌کنند عامل این اتفاق و سیاست‌ها دکتر ملک‌زاده بود. هزینه این مدل مواجهه را هم پرداخت کردیم. آمارهای عجیب مرگ‌ومیر را شاهد بودیم. هنوز هم عده‌ای از این مدل حمایت می‌کنند یعنی حتی کاهش آمارها را این می‌دانند که تعدادی از جمعیت ما ایمن شده است.

این مدل مواجهه اصلاً مدل درستی بود یا خیر؟ شخصاً به‌عنوان کسی که از روز اول کرونا در فیلد بالین و تشخیص بیماران بود و دغدغه دارو و تهیه دارو را داشتم، با تئوری ایمنی گله‌ای واقعا مخالف بودم. کمالاتیکه در پیک‌های ما ابتدا مرگ‌ومیر افزایش یافت و شدت بیماری طوری بود که به‌صورت خوشه‌ای ابتلا افزایش یافته است. یک خانواده ممکن بود درگیر این امر شود. متأسفانه قطعاً یک سری افراد ضعیف‌تر بودند و یک‌سری درمان‌ها جواب نداد و مرگ‌ومیر هم بیشتر شد. این که چه کسی در ایران عامل بود که باعث شد این ایمنی گله‌ای اجرا شود، کار ندارم ولی واقعیت این است در کشورهایی همچون برزیل مقاله‌ای چاپ شد که آنها همین فکر را می‌کردند. گفتند این میزان درگیر شوند و این میزان مرگ‌ومیر داشته باشیم، کرونا تمام می‌شود، در صورتی که آنها اعلام کردند ما شکست خوردیم. این مدل اشتباه بود چون چند امر درگیر است. یکی عفونت مجدد است که تعداد و شیوع باید طبق آمار استخراج شود. این امر مهمی است. بسیاری از افراد را می‌شناسیم که ممکن است در سری دوم درگیر شده باشند. این بدین معنا نیست که هر کسی سری دوم گرفته باشد حتماً ضعیف‌تر خواهد گرفت. نکته دیگر که مهم‌تر از عفونت مجدد یک فرد است، موتاسیون‌هاست. چون ممکن است در پیک بعدی با یک ویروس تغییر شکل یافته مواجه باشیم که این یک‌سری مرگ‌ومیر و شیوع و ابتلای دیگری را ایجاد کند. اگر این اتفاق بیفتد یک تجربه تلخ برای همه خواهد بود. این که در مورد ایمنی گله‌ای عنوان می‌شود، امری است که ثابت شده باید با شک بدان نگاه کرد ولی کاملاً با شما موافق هستم.

درباره واکنش برخی ادعا می‌کنند که ممنوعیت ورود واکنش از آمریکا و انگلستان به معنی ممنوعیت ورود

واکنش از تمام کشورهاست و ایران هیچ واکنسینی وارد نخواهد کرد. اساساً این ادعا چقدر امکان و واقعیت دارد و این که حداقل برای کاهش بار روانی موجود در جامعه ایران نباید از یک منبع خارجی هرچه سریع‌تر واکنش وارد کند؟

این که باید ایران هم همانند خیلی از کشورهای دیگر بتواند از یک منبع مطمئن و مورد اعتماد واکنسیناسیون را انجام دهد، ضروری است. این واکنسیناسیون باید به تعداد زیادی انجام شود یا لااقل برای افراد در معرض خطر انجام شود که آنها نسبت به پیک‌های بعدی مصون شوند. قطعاً وزارت بهداشت در این مورد در حال فکر و رایزنی است. کلاً همین‌طور این را در نظر بگیرید که ایران با پدیده تحریم هم مواجه است. در واقع تأمین منبع مالی آن سخت است و از نظر اقتصادی این تحریم‌ها ایران را تحت تأثیر قرار داده است. وزارت بهداشت به این امر فکر خواهد کرد که قبل از اینکه واکنش‌های ایرانی وارد بازار یا تولید شوند، به هر تعداد تولیدی که ممکن است وارد شود، به نظر می‌رسد لزوم اینکه بتوانیم واکنش را از منبع مطمئن بگیریم، لازم است. واقعیت این است که در خصوص تأثیر موتاسیون‌ها بر واکنش به نظر می‌رسد باید زمان به ما نشان دهد، گرچه درباره برخی واکنش‌ها ادعا وجود دارد و به نظر می‌رسد از نظر تئوریک با توجه به اینکه برخی واکنش‌ها روی پروتئین‌هایی که درباره واکنش‌ها وجود دارد، اثر دارند و روی سیستم ایمنی اثر می‌کنند، از لحاظ تئوریک می‌تواند روی موتاسیون‌ها هم اثر بگذارد ولی این را در نظر بگیرید خیلی از موتاسیون‌هایی را که ممکن است اتفاق بیفتد، نمی‌دانیم و این را در نظر بگیرید واکنش واکنسینی و اثربخشی آن را نسبت به موتاسیون‌ها نمی‌دانیم. یعنی نمی‌دانیم نوع انگلیسی یا آفریقایی را بگذارند ممکن است اثربخشی کمتری داشته باشد. اینها سوالاتی است که همه دنیا با آن مواجه است ولی به‌رحال از نظر تبلیغاتی و هم از نظر تئوریک این‌طور برآورد می‌شود که برخی واکنش‌ها می‌توانند روی موتاسیون‌ها اثر بگذارند ولی این امری است که زمان به ما نشان می‌دهد درست است یا خیر.

اگر نکته‌های دارید و یا حرف نگفته‌های باقی مانده، بفرمایید.

من فکر می‌کنم توضیحاتی که لازم بود، بیان کردم. نگرانی یک‌سری از دولتمردان وجود دارد تا شک و شبهه مردم از نظر علمی برطرف شود. هزینه زیادی از شایعات و حرف‌های غلط درباره واکنش‌ها منتشر شده است. واقعیت این است که درباره واکنش خیلی نباید بدگویی کرد چون برای کنترل بیماری احتیاج به مشارکت مردم لااقل بیش از ۵۰ درصد داریم که بتوانیم بیماری را کنترل کنیم. این یک بعد امر است و از سمت دیگر ساده‌انگاری برای مصرف‌ها و واکنسینی نداشته باشیم. کمالاتیکه خیلی از اتفاقاتی که ممکن است بعد از تزریق واکنش‌ها بیفتد ممکن است در ایران هم اتفاق بیفتد. به‌خصوص حق داریم و در طی سال‌ها سیاست برخی کشورها نسبت به ما این را نشان داده که باید نگران مردم از لحاظ تغییرات ژنتیکی یا اتفاقاتی که ممکن است در سلول یک فرد بیفتد، باشیم و قطعاً اگر بخواهیم واکنش‌های ژنتیکی برای کشور تهیه کنیم سعی می‌کنیم از یک کشور مطمئن که در همه جهات با ما همگام بوده، تهیه کنیم. اعتقاد داشته باشیم ایران دقیق همه چیز را می‌داند و چه بهتر قضیه ژنوم و واکنش‌هایی که روی ژنوم کار می‌کنند از ایران استفاده شود.